

Literaturaj perloj, 7-a parto
La Gento de Edmond Privat
Claude Gacond, 249-a radioprelego, 1968.07.17 & 20

Cl.- Parolas gesinjoroj Claude kaj Andrée Gacond.

Ni daŭrigas nian legadon de tekstoj, kiujn ĉiu mezkulturita esperantisto devus koni. Ni pensas, ke tiujn literaturajn dokumentojn oni devus studi en esperanto-kursoj por progresantoj. Pri nia elekto oni povas diskuti. Pro tio ni atendas viajn rimarkojn kaj eĉ proponojn pri tekstoj, kiujn ni ne citis.

A.- El Edmond Privat ni legas erojn el ĉapitro titolita *La Gento* ĉerpita el la verko *Interpopola konduto*.

Cl.- « Eĉ gentoj primitivaj instruas al infanoj regulojn de konduto faciligantaj al homoj la vivadon en socio. [...] »

A.- Sed tiu moraleco kompreneble rilatas nur al la interno de la gento. Vi konas eble la respondon de l' afrika ĉefo, demandita, ĉu li punas kiel krimon la forrabon de alies edzino : « *Certe, li diras, tio estas, se iu forŝtelas edzinon de mia gento, ĝi estas krima. Sed, se mi kaptas edzinon de alia gento, ĝi ne estas krima.* »

Cl.- Pri naciaj aferoj la modernaj civilizitaj popoloj ankoraŭ staras sur tiu nivelo. Rigardu pri spionado kiel ekzemplo. Ĉu ĝi estas krimo ? Sendube, se iu venas el ekstero por promenadi ĉirkaŭ niaj armilejoj kaj fotografadi, ĝi estas hontiga. Sed, se ni sendas iun fari tion ĉe l' najbaro, ĝi estas heroa, kaj la kuraĝulo sukcesinta ricevas honorigon pro lia braveco.

A.- Sed, en ara konduto, eĉ pli frape sin montras nia du-ŝranka [du-flanka] moralo. Ĉe la fino de milito, premita popolo postulas kontentigon de siaj sopiroj en la nomo de l' principo pri nacieco. Apenaŭ gajninta sian propran unuecon aŭ liberecon, tuj ĝi rifuzas al ceteraj la rajton profiti la saman principon. Tuj ĝi klopodas akiri kiom eble plej multe da teritorio kaj aneksi alilingvajn loĝantarojn sen ia konsidero al iliaj preferoj.

Cl.- Poste ĝi suferigas ilin ĝuste per la sama ĉikanado, pri kiu ĝi mem antaŭe plendadis... « Sed tio estas ja tute alia afero ! » Tiun respondon vi aŭdos al ĉiu rimarko. Kompreneble ĝi estas alia afero kaj kia estas do la fundamenta diferenco ? Ĝuste tia, kia difinis ĝin afrika ĉefo tiel trafe.

A.- Estas ja nature, ke la homoj kreis sian dion nacian laŭ la propra bildo. Psikologio de l' masoj – ankoraŭ tro malmulte progresinta scienco – trovas eĉ tre multajn okazojn, kiam ara konduto montriĝas rimarkinde malsupra je meza moralnivelo de la individuoj enkalkulitaj.

Cl.- Tamen impresas malpli la konduto mem ol la frapanta nekapableco eĉ imagi alian agmanieron. Individuo ja povas agi maljuste kaj poste rekoni tion, sed patrujo konas nenian malbonon, krom la suferata. Ĝi ne povas esti malprava, eĉ ne venkita. Nur legu ĝian historion en ĝiaj lernolibroj. Preskaŭ neniam ĝi perdis batalon, escepte kiam ĝin perfidis krimulo.

A.- Ĝi vere okupas lokon de dio. Ĝi estas maksimumo al si mem sufiĉanta kaj ne kapabla erari. La tuta moralo pri ĝi estas ŝuldata : servi ĝin kun amo. Ofero al la patrujo estas nobla devo. Ofero de la patrujo al ceteraj estas ne imagebla. Juĝo pri ĝi estas blasfemo. Ĝi povas eĉ esti punata kiel ŝtatperfido.

Cl.- Reprenu la ekzemplon de premita popolo, fine liberiĝinta kaj poste premanta la ceterajn siavice. Sento pri justeco igis vin pledi por tiu popolo, dum ĝi suferadis. La sama sento vin igos defendi tiujn, kiujn ĝi nun ĉikanas. Neniam ĝiaj nacioj kapablos vin kompreni. Hieraŭ vi estis amiko, hodiaŭ malamiko ; nur tiel ili vidos kaj maltrafe cerbumos por malkovri kialon.

Literaturaj perloj, 7-a parto
La Gento de Edmond Privat
Claude Gacond, 249-a radioprelego, 1968.07.17 & 20

A.- Via juĝo estas ekstera. Ilia sento estas interna rilate al ilia patrujo. Sub ties tegmento ili restas kaj ne povas ekvidi, al kio vi aludas. Ĉu vi estas **por** ili aŭ **kontraŭ** ili ? Ĉu vi adoras ilian dion aŭ alian ?

Cl.- Dum longe la homoj kredis, ke rondiras la suno ĉirkaŭ nia tero. Ĝin atestas ankoraŭ postsignoj en ĉiuj lingvoj. Kial do miri pri la limiteco de la prinaciaj religioj ?

A.- Por ke ne tiel estu sed alie, devas ekzisti kredo je io pli vasta aŭ la kapableco pense meti sin en la haŭton de l' najbaro. Meti sin tien nur per armeoj postulas malpli kreskintan cerbon.

Cl.- Eniĝi en ĉemizon aŭ ĉapon de ceteruloj, imagi sin en ilia loko por ekkompreni, kiamaniere ili vidas aferojn, estas mensa ekzerco, kiu faciligas al ĉiu la vivadon en socio. Se ĝin provas malmulte la homoj, ankoraŭ pli malofte la nacioj ! Vidu pri armiloj. Tiuj de l' najbaroj nin timigas. Ni aĉetas do pluajn aviadilojn kaj pluajn militŝipojn. « Tion postulas sekureco ».

A.- Ke la najbaroj siavice maltrankviliĝos pri nia aĉeto, tia ideo eĉ ne venas en nian cerbon. Kiam ili estos farintaj kiel ni mem kaj pligrandigitaj sian materialon pro timo al la nia plua, nur tiam ni maltrankviliĝos kaj denove kreskigos nian armilaron. Tio kompreneble ripetigos la fenomenon, kaj tiel plu, kaj tiel plu, senfine. Refleksoj. Konduto besta. Cerbo mallarĝa. Tiel progresadis jam [duon]centjaron la konkurado por armiloj. Se ĉiu, antaŭvidante la reagon de l' najbaro, estus timinta la proprajn aĉetojn kiel kaŭzojn de la ceterlandaj, ĉiu estus ŝparintaj la elspezon, kaj la sekureco estus pli granda. Nur la vendistoj estus malpli profitintaj. [...]

Cl.- Kie kuŝas logiko, racio, inteligento en ĉio ĉi ? Ne serĉu ilin, kie mankas ili. Dezerta kampo tie. Ĉu vi serĉus racion, kiam vi frapetas lignon gratulante vin mem pri evitita malsano ? Hodiaŭ ne kredebla ŝajnas al vi kruda superstiĉa aŭ naŭza kruelaĵo de la Mezepoko. Dume, por la homoj tiuepokaj, ĝi estis vero nediskutebla.

A.- Vi tro ignoras la stampon kaj kutimon. Potenco fortega. Pozitiva kaj negativa. Kiam ĝin subtenas sento sanktiga, ne sufiĉas unu tago por ĝin aliigi.

Cl.- Enkonduki logikon en similan kampon estus kompleta revolucio. Uzante ĝin por ekmezuri la universon, Einstein eltrovis relativecon. Vi malkovrus tre parencon trovaĵon.

A.- Tuj la bezonoj de l' aliaj nacioj aspektus tiom gravaj, kiom la niaj. Tuj alies rajto al feliĉa vivo fariĝus fundamenta por ni. La prinacia religio, en si mem enŝlosita, malfermus la fenestrojn. Etiko nova transkovrus ĝian tegmenton. La Olimpaj dioj estus trovintaj juĝistojn en Hago kaj superleĝon en la spirito de homoj. Kia renverso ! »

Cl.- Tiun lucidan analizon pri *La Gento* vi povas relegi en la verko de Edmond Privat *Interpopola konduto*. La venontan semajnon ni revenos por la tria fojo al tiu libro, kiu respegulas la esperantan etikon.

Cl.- Vi aŭdis prelegon el Svislando. Parolis Claude kaj Andrée Gacond. Ĝis reaŭdo !

-oOo-